

ЛІТЕРАТУРА

1. Бодрийяр Ж. Симулякри і симуляція / Ж. Бодрийяр. – К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2004. – 230 с.
2. Бурдые П. Социальное пространство в генезис «классов» / П. Бурдые // Вопросы социологии. – 1992. – №1. – С. 17-33.
3. Делез Ж. Логика смысла / Ж. Делез; [пер. с фр. Я.И. Свирского]. – М.: Раритет; Екатеринбург: Деловая книга, 1998. – 480 с.
4. Деррида Ж. О грамматологии / Ж. Деррида; [пер. с фр. и вст. ст. Н. Автономовой]. – М.: Ad Marginem, 2000. – 511 с.
5. Донцов Д. Твори / Д. Донцов. – Т. 1. Геополітичні та ідеологічні праці. – Львів: Кальварія, 2001. – 488 с.
6. Кант И. Из лекций 1762 – 1764 годов [на основе рукописей И. Г. Гердера] // Гусейнов А. А., Ирритц Г. Краткая история этики / И. Кант. – М.: Мысль, 1987. – С. 158-164.
7. Кребель И.А. Мифопоэтика Серебряного века: опыт топологической рефлексии / И.А. Кребель. – СПб.: Алетейя, 2010. – 542 с.;
8. Ло Дж. Объекты и пространства / Джон Ло // Социология вещей: сб. статей. – М., 2005. – С. 223-243.
9. Макагон Т.И. Возникновение топологического восприятия пространства в теории социальных полей / Т.И. Макагон // Известия Томского политехнического университета. – 2012. – Т. 321. – №6. – С. 162-167.
10. Макагон Т.И. Топология местных сообществ / Т.И. Макагон // Вестник Томского государственного университета. – 2013. – 366. – С. 49-55.
11. Мерзляков А.В. Топология социального субъекта: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филос. наук: спец. 09.00.11. «Социальная философия» / А.В. Мерзляков. – Ижевск, 2003. – 17 с.
12. Палагута В.И. На пути создания дискурсивной теории социального пространства [Электронный ресурс] / В.И. Палагута. – Режим доступа: <http://www.info-library.com.ua/books-text-11578.html>
13. Савчук В.В. Топологическая рефлексия / В.В. Савчук – М.: «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2012. – 416 с.
14. Хайдеггер М. Бытие и время / М. Хайдеггер; [пер. В.В. Библихина]. – М.: Ad Marginem, 1997. – 452 с.
15. Lefebvre H. The Production of Space / H. Lefebvre. – Oxford UK & Malden USA: Blackwell, 2007. – 454 p.

Тетяна Воропаєва

Цивілізаційний вимір творчої спадщини Дмитра Донцова

В статті аналізуються твори Дмитра Донцова, присвячені цивілізаційній проблематиці та бачення ним місця України у європейській цивілізації.

The article examines the scientific papers of Dmytro Doncov devoted to the problems of civilization and his vision of Ukraine's place in European civilization.

Сучасні дослідники, які працюють у галузі соціогуманітаристики, спостерігають швидке зростання інтересу до цивілізаційної проблематики. Це зумовлено не тільки 300-річним розвитком цивіліології та цивіліографії, але й активізацією глобалізаційних процесів та соціокуль-

турних трансформацій у світі. Оскільки дослідження процесів формування українства в європейському цивілізаційному просторі вимагає серйозного наукового обґрунтування, то критичне переосмислення наукових праць, присвячених цивілізаційній проблематиці, є до-

волі актуальним. Мета цієї статті полягає в аналізі творів Д. Донцова, які присвячені розгляду Європи як цивілізації, а також висвітленню місця України у європейській цивілізації. Отже, актуальність даної теми обумовлена практичними завданнями завершення українського націєтворення, формування української політичної нації європейського типу та органічного входження України в коло європейських народів.

Відомо, що Д. Донцова називають теоретиком українського націоналізму, «батьком українського націоналізму», «родоначальником» ідеології українського націоналізму, «класиком» українського радикального націоналізму, «апостолом української ідеї» тощо. Попри неоднозначне ставлення до спадщини Д. Донцова, його твори залишаються популярними й доволі актуальними і в наші дні.

Творчу спадщину та найвагоміші ідеї Д. Донцова досліджували Є. Гірчак, М. Мотузка, С. Тудор, В. Юринець, В. Євдокименко, К. Дмитрук, Р. Симоненко, К. Пушкар, І. Мазепа, Дж. Армстронг, О. Мотиль, Е. Вілсон, П. Марковська-Нагайло, М. Сосновський, О. Бочковський, М. Шлемкевич, А. Княжинський, Р. Олійник, М. Демкович-Добрянський, Р. Рахманний, М. Лагодівський, А. Бедрій, І. Лисяк-Рудницький, В. Лісовий, Г. Касьянов, С. Квіт, О. Баган, Б. Хорват, Я. Дашкевич, М. Ільницький, Р. Безсмертний, Б. Червак, В. Іванишин та ін. Аналізу соціально-філософських, культурологічних і політологічних аспектів творчості Д. Донцова (як філософа, політика, публіциста, літературного критика й редактора) присвятили свої дисертації І. Козій, М. Чугуєнко [9], І. Шліхта [10] та інші дослідники. Проте, незважаючи на таке велике коло науковців, які ґрунтовно вивчали науковий доробок

Д. Донцова, є потреба подальшого системного дослідження цивілізаційного напрямку творчої спадщини автора, адже він неодноразово стверджував, що Україна і український народ мають розвиватися у межах європейської цивілізації.

Майже 65-річна публіцистична діяльність Д. Донцова «являє в своєму роді унікальний приклад творчого довголіття. За своє життя Д. Донцов виголосив понад 200 рефератів, написав до 50 монографій та сотні статей-розвідок» [9, с. 2]. М. Чугуєнко підкреслює, що творчість Д. Донцова розгорталась у контексті розвитку європейських ідейних течій та напрямків (наприклад, марксизму та європейського консерватизму). Зокрема, Д. Донцов розробляв у міжвоєнний період «чинний націоналізм» як українську версію європейської «Консервативної революції», ідейної світоглядної течії, «що була однаково ворожа як до прогресистсько-демократичних ідеологій, так і до тоталітаризму в усіх його різновидах» [9, с. 3-4]. Велика кількість творів Д. Донцова була присвячена аналізу загроз «модерній цивілізації Заходу» від «панування тоталітарних режимів» [9, с. 4-5].

Теорія української національної ідеї Д. Донцова також була подібною до європейських концепцій національно-визвольного руху. Він розглядав українську національну ідею в контексті здобуття Україною незалежності. Саме тому до концепції національної ідеї Дмитра Донцова потрібно ставитися «як до спроби небайдужого і свідомого громадянина вказати практичні шляхи виходу України з-під радянської залежності, які можна було б використати з урахуванням тогочасної політичної ситуації в країні» [9, с. 4-5].

І. Шліхта докладно аналізує «донцовське бачення проблеми вічного конфлікту Європи та Росії». Адже «Росія у працях Донцова 1921–1939 років остаточно набула статусу головного ворога української нації», а донцовська концепція більшовизму, яка вичерпно розкриває антитоталітарну спрямованість ідеології «чинного націоналізму», є «найяскравішим зразком його прагматичного підходу до оцінки явищ політичного життя» [10, с. 3–4].

У книзі «Підстави нашої політики», виданій в 1921 р. у Відні, Д. Донцов подає цілісне бачення відносин Росія – Європа, розглядаючи їх як «великий конфлікт цивілізацій», двох політичних, соціальних і культурно-релігійних ідеалів [7]. При цьому автор підкреслює, що Україна завжди належала до європейської цивілізації і називає європейську цивілізацію «нашою». Тут необхідно зазначити, що Д. Донцов не говорив, що він займається політичною прогностикою, але книга «Підстави нашої політики» демонструє його великі прогностичні здібності: він не тільки передбачив багато історичних подій, але й назвав Росію цивілізацією, ще не знаючи, що в кінці ХХ – на початку ХХІ ст. російські політологи будуть називати свою країну не тільки ядром євразійської цивілізації, але й просто «російською цивілізацією», а також «державою-цивілізацією».

Аналізуючи специфіку цивілізаційних рис Росії, Д. Донцов зазначає, що європейська цивілізація спирається на суспільство, а російська – на державу, бо росіяни завжди підкоряються зовнішній силі, російська церква підпорядкована державній владі, російська громадська думка підносить масу і зневажає одиницю, нехтує особистістю на користь колективу тощо. Автор доводить, що

царизм і більшовизм – це форми російського імперіалізму [7, с. 7–28].

Аналізуючи твори слов'янофілів та більшовиків, Д. Донцов показує наявність величезних ідеологічних і програмних збігів: «залицяння до революції та пролетаріату – і тут і там. Хрестовий похід проти буржуазії – і тут і там. Перемогання з Азією – і тут і там. Громи проти принципу легітимізму – і там і тут. І там і тут одна одніська мета – знищення «згнилої» європейської демократії *ad majorem Russiae gloriam!* демократії, однаково смертельної, однаково ворожої для всіх досі існувавших форм російської державності. В сім і в нічім іншому лежить спільна суть обох форм російського імперіалізму: царської та большевицької» [7, с. 12–17]. І слов'янофілам, і більшовикам властиві нігілізм, скептичний погляд на Європу, протест Росії проти Європи. «Протест, котрий виливався раз в садиські мрії зрівняння з землею Парижа, раз в пропозиціях європейському робітництву вирізати своїх «збуржуазілих» провідників, ... протест варварів, що «волочать по Європі та радіють, що знайшли щось, що можна зруйнувати, не маючи поняття, що за скарби культури мають перед собою» [7, с. 18]. Автор підкреслює: «коли сього треба в інтересах Росії, панславист і царист – став революціонером і ворогом буржуазії, соціаліст-большевик – противником демократії та союзником азіатських шовіністів» [7, с. 17–20].

Д. Донцов зазначає, що європейські держави бачать у власних народах історичний суб'єкт, а Росія – об'єкт для політичних експериментів. Він аналізує історію Росії і робить висновки про те, що майже на всіх етапах свого історичного розвитку Росія була спрямована на боротьбу проти Європи як такої, а отже, необхідно формувати почуття загально-

європейської солідарності супроти небезпеки, яка йде від Росії. Д. Донцов пише, що Росія не просто протиставляє себе Європі як цілості, Росія кожний етап «своєї експансії до 1917 року (слов'янофільство і неославизм) і пізніше (большевізм) трактувала в перспективі своєї боротьби з Європою» [7, с. 19]. «Кожне розширення Європи політичне чи культурне загрожує її існуванню. Для того всі такі питання як константинопольське, втягнення західного слов'янства в круг європейських впливів, католицизм на Україні, були для неї частинами одної універсальної проблеми: боротьби із Заходом. Якими фіговими листками ся боротьба не прикривалася б, під якими прапорами вона б не велася, під слов'янофільським чи під большевицьким, зміст справи від сього не змінявся. Зрада принципу легітимізму царатом, а засад демократії большевізмом були явищами цілком природними для того, хто бачив правдиву істоту упертої боротьби двох цивілізацій» [7, с. 20-23].

Д. Донцов наголошував, що для російської душі європейська культура була чужою, що національному російському ідеалові потрібний був упадок Європи, щоб замінити «упадаючу цивілізацію романо-германської Європи» новою «слов'янсько-східною цивілізацією». Росії було потрібно, щоб все нижче і нижче падала в очах людей Сходу повага до європейської цивілізації, щоб забобони відносно сеї цивілізації якнайскоріше перейшли в дике упередження проти неї. Саме тому «європейський світогляд робітництва Заходу» робив його мало доступним московській пропаганді, а Європа, що противилась політичній експансії Росії, ставала ворогом більшовизму та його азіатських союзників. Підкреслюючи, що у своїй боротьбі з Європою Росія шукає союзників у мусуль-

манському світі, Д. Донцов наводить думку К. Леонтьєва: «коли сим союзником схоче стати мусульманство тим ліпше», бо «в самій вдачі москаля є дуже сильні та важні риси, які далеко більше нагадують турків, татарів або інших азятів». «Союз з ними «догідний вже для того, що вони не пересякнуті європеїзмом» [7, с. 22-23]. Завершуючи ґрунтовний аналіз даного питання, Д. Донцов визначає головні лінії та підстави національної політики України та своє бачення місця України у європейській цивілізації.

Книгу Д. Донцова «Дух Росії», яка була надрукована баварським видавництвом у 1961 р. [11], вважають його політичним заповітом і своєрідним підсумком його багаторічної творчості. Український переклад цієї книги зробив В. Стецюк у 2011 р. спеціально для сайту «Мислене Древо». Варто зазначити, що третій розділ цього твору є скороченим викладом другого розділу книги «Підстави нашої політики».

У книзі «Дух Росії» автор не тільки аналізує ідеологічні й культурні засади російської державності, але й розглядає Росію як цивілізацію, що протиставляє себе європейській цивілізації, а також ті реальні загрози (моральні, культурні, політичні), які несе Російська імперія, для багатьох європейських країн. Д. Донцов (і як ідеолог, і як культуролог, і як політолог та публіцист) прагне позбавити Україну й українців від ідеологічної та ментальної залежності від Російської імперії, доводячи на багатьох конкретних прикладах, що необхідно боротися не тільки проти царизму та більшовизму, але й проти цілої системи російського імперіалізму (з його експансіонізмом і шовінізмом, з його вічним прагненням до гегемонії, до захоплення нових територій, до нівеляції та маргіналізації інших культур і народів тощо), адже внутрішня

сутність цього імперіалізму практично завжди залишалась незмінною. Українці вже кілька століть відчувають цей імперський тиск не тільки в економічній та політичній сферах, але й в культурній, психологічній та інформаційній.

Про ці деструктивні впливи писав більше 50-ти років тому у своєму вступному слові до першого видання книги «Дух Росії» англійський генерал-майор Дж. Ф.К. Фаллер: «Ця робота – глибокодумна і ґрунтовна, вона краща за всі публікації про світову кризу, які я досі читав, оскільки розкриває суть проблеми, що століттями непокоїла Старий світ, а нині дедалі більше тривожить цілий світ. Її предмет полягає не в дискусії між різними напрямками віри чи цивілізацій, хоч і вони надзвичайно важливі, а в полеміці між різними культурами Європи та Азії. ...цілком байдуже, що Росію вважають Третім Римом третього інтернаціоналу, вона завжди намагається розширити свою територію і присвоїти собі культурне лідерство світу. ...З яких елементів складається московітське месіанство, духовне кочівництво, що нині загрожує погасити західну культуру, а відтак і західний спосіб життя? Відповідь на це питання знайдемо у пропонованій науковій та захоплюючій книзі. Др. Донцов тут найґрунтовніше дослідив і висвітлив чинники, з яких складається месіанство. Він пише: «З певністю можна стверджувати, що ідеологія московітського комунізму та ідеологія царату – тільки дві різні форми того самого явища, власне, того ж феномена загального характеру, що є нічим іншим, як московітським месіанством, яке веде війну проти Заходу» [6].

Розглядаючи дух російського варварства, Д. Донцов аналізує примітивізм структури російського суспільства, повне підпорядкування особистості спільноті,

державний абсолютизм у політиці, особливості російської релігійності та церкви, обоження російською інтелігенцією гірших рис народу, ненависть Росії до європейської культури, деструктивну російську революційність, зневагу до інтелекту, культ маси (а не особистості), а також особливості радянського етапу розвитку російського месіанізму. Сучасний дослідник творчості Д. Донцова В. Рог справедливо зазначає, що книга «Дух Росії» дає змогу переконатися у незаперечності аргументів автора та відчувати небезпеку «ординської азійщини Москви і свою відповідальність за долю України та європейської цивілізації» [6].

Твори Д. Донцова, присвячені цивілізаційній проблематиці, разом із працями інших вчених можуть стати теоретико-методологічною основою сучасного дослідження українства в контексті європейської цивілізації.

Ми визначаємо цивілізацію як макрокультурний соціально-історичний організм [4; 5], що охоплює різні суб'єкти (країни, народи, нації, держави), які мають спільні соціонормативні принципи надетнічного рівня, подібні етико-релігійні системи, фундаментальні основи ментальності, основоположні ідеали й базові цінності, стійкі характеристики господарсько-економічної, політико-правової та соціокультурної організації, виражені у відповідному типі життєдіяльності. Будь-яка цивілізація здатна до саморозвитку, схильна до поширення власних здобутків та способу життя. Отже, *цивілізація* – це своєрідна й самодостатня просторово-часова (тобто чітко локалізована у просторі Культури та в часі Історії) цілісність, яка являє собою *вищу ступінь самоорганізації та розвитку людського соціуму* і в якій стабільні елементи переважають над нестабільними [1; 2; 3].

Існують локальні, первинні (ранні), вторинні (сучасні), континентальні, міжконтинентальні, субконтинентальні, глобальні цивілізації та цивілізаційні ойкумени (при цьому сучасна цивілізація завжди є *надетнічним, наднаціональним і наддержавним утворенням*) [3; 5]. Оскільки дослідження специфіки цивілізацій передбачає аналіз усіх форм життєдіяльності цих макрокультурних соціально-історичних організмів (матеріальних, господарських, моральних, ідейних, культурних, релігійних, аксіологічних та ін. в процесі їх розвитку та спадкоємності), то *критеріями виділення (і порівняння) цивілізацій* є: екогеографічні, геокультурні, антропо-демографічні, господарсько-економічні, релігійні, морально-етичні, політико-правові, геополітичні, соціокультурні, техніко-технологічні, науково-інноваційні, освітньо-виховні, інформаційні, аксіологічні, духовно-світоглядні фактори, а також спільні тенденції розвитку міст, писемності й державності [1; 3; 5].

Аналіз різних аспектів цивілізаційної проблематики та визначення поняття «цивілізація» дозволяють розглядати українство як в контексті *загальнолюдської цивілізації* (розмаїття культурно-історичних форм, націй, країн і держав, що об'єднані загальнолюдськими цінностями), так і в контексті *європейської цивілізації* (унікальна системна комбінація традицій, суспільних структур і цінностей, що притаманні багатьом націям і утворюють певну культурно-історичну цілісність, яка визначається спільними об'єктивними елементами (історія, культурні архетипи, спосіб життя, соціальні інститути, християнство, ментальний тип, базові цінності тощо) і суб'єктивною самоідентифікацією громадян багатьох держав («ми – європейці»), а також співіснує та взаємодіє з

іншими подібними феноменами). Такий підхід сприяє з'ясуванню самоцінності українства, його місця й ролі в цивілізаційному розвитку не тільки Європи, але й всього світу [2; 5; 12].

Оскільки цивілізаційна парадигма зобов'язує розглядати цивілізаційний розвиток українства *у порівнянні з іншими європейськими народами*, то при розгляді *етапів цивілізаційного розвитку українства* (як і багатьох інших європейських народів) потрібно враховувати *етапи розвитку європейської цивілізації*: неолітичний, ранньокласовий, античний, середньовічний, ранньоіндустріальний, індустріальний та постіндустріальний, а також теорію «цивілізаційних хвиль» Е. Тоффлера [8] (про цивілізаційне значення аграрної, промислової та інформаційної хвиль).

У зв'язку з цим *цивілізаційний розвиток українства триває від неолітичної доби до сьогодення*, і у цьому процесі необхідно виділити наступні *етапи* (які корелюють з етапами розвитку європейської цивілізації): етап неолітизації України; етап трипільської протоцивілізації; етап індоєвропейських міграцій; етап виокремлення праслов'янської спільноти; антично-римський етап цивілізаційного поступу; етап утвердження ранньокласового суспільства; а також середньовічний, ранньоіндустріальний, індустріальний та постіндустріальний (інформаційний) етапи цивілізаційного розвитку українства. Перераховані етапи є складовими *двох епох*: 1) *передісторична епоха цивілізаційного розвитку українства* (де мова повинна йти про специфіку цивілізаційного поступу людності українських земель та праукраїнських племен); 2) *епоха цивілізаційного розвитку українства* (де потрібно розкрити специфіку цивілізацій-

ного поступу русинів-українців, української нації та світового українства).

Ми розглядаємо Україну як «цивілізаційне порубіжжя» (borderland) Європи (як простір, коридор, «медіатор» міжцивілізаційної взаємодії, як порубіжний пояс, міст між Сходом і Заходом, як форпост європейської цивілізації та «вікно в Європу» для народів Сходу тощо). Україна не «перекриває» жодний цивілізаційний розлом, а перебуває на східному кордоні європейської цивілізації (цей постулат чітко підтверджується дослідженнями, які базуються на інтегративному поєднанні теоретико-методологічних підходів цивіліології та сучасного українознавства (що враховують вище наведені чинники становлення цивілізацій на планеті Земля); окрім цього, належність України до європейської цивілізації та її «прикордонне» розташування (щодо Азії) зафіксовано навіть у самоназві українців, яка походить від більш давнього етноніму «анти»).

Сучасні теоретико-емпіричні дослідження (філософські, історичні, політологічні, культурологічні, соціологічні, психологічні, антропологічні та ін.) доводять безсумнівну культурну й цивілізаційну спорідненість українців з європейцями [3; 12]. Україна завжди належала до Європейської цивілізації, а спроби відірвати її від цього «материнського лона» ніколи не були вдалими. Визначальними рисами сучасної європейської цивілізації є приватна власність, соціальна ринкова економіка, поділ гілок влади, демократичний парламентаризм, гуманізм, національна державність, індустріалізм, європейські цінності (серед яких демократія, свобода, повага до людської особистості, дотримання прав людини, багатокультурність, раціональність, толерантність, релігійна терпи-

мість, індивідуалізм, повага до приватної власності та ін.) тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воропаєва Т. Динаміка становлення національної та європейської ідентичності громадян України: теоретико-емпіричні аспекти (1991-2011 рр.) / Т. Воропаєва // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету: збірник наукових праць.– Одеса, 2011. – С. 176-180.
2. Воропаєва Т. С. Національна та європейська ідентичність громадян України в цивілізаційному контексті / Т. С. Воропаєва // Зародження та розвиток українського цивілізаційного простору: проблеми національного державотворення, духовної та культурної самобутності українського народу. – Ужгород: Інформаційно-видавничий Центр УУБА-КаУ, 2011. – С. 306-320.
3. Воропаєва Т. Трансформація цивілізаційної ідентичності громадян України / Т. Воропаєва // Новый университет. – Йошкар-Ола: Коллоквиум. – 2012. – № 10. – С. 17-22.
4. Воропаєва Т. Україна: соціор, геосоціор, етносоціор / Т. Воропаєва // Україна просторова в концепційному окресленні Степана Рудницького: колективна монографія. – К.: Українська Видавнича Спілка, 2003. – 245 с.
5. Воропаєва Т. Українство в цивілізаційному ракурсі / Т. Воропаєва // Українознавчий альманах. – 2012. – Вип. 8. – С. 9-13.
6. Донцов Д. «Дух Росії» [Електронний ресурс] / Д. Донцов. – Режим доступу: <http://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Publ/Dontsov/ Geist Russlands. html>
7. Донцов Дмитро. Підстави нашої політики / Дмитро Донцов. – Відень: Видавництво Донцових, 1921 р. – 212 с.
8. Тоффлер Э. Третья волна / Э. Тоффлер. – М.: АСТ, 2004. – 784 с.
9. Чугуєнко М. В. Формування та розвиток ідеології Дмитра Донцова / Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.12 / М. В. Чугуєнко. – Х., 1998. – 16 с.

10. Шліхта І. В. Дмитро Донцов як ідеолог і теоретик українського націоналізму / Автореф. дис. канд. істор. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / І. В. Шліхта. – К., 2005. – 18 с.
11. Donzow D. Der Geist Russlands / D. Donzow. – München-Lochhausen: Schild-Verlag GmbH., 1961. – 96 S.
12. Voropayeva T. Formation of a collective identity of citizens of Ukraine: value dimension / T. Voropayeva // «Moral and aesthetic development vector of modern culture». Materials digest of the XXVI International Scientific and Practical Conference and the II stage of Research Analytics Championships in culturology, architecture, art history and philosophical sciences. (London, June 11 – 15, 2012) Culturology, architecture, arthistory and philosophical science / International Academy of Science and Higher Education; Organizing Committee: T. Morgan (Chairman), B. Zhytnigor, S. Godvint, A. Tim, S. Serdechny, L. Streiker, H. Osad, I. Snellman, K. Odros, M. Stojkovic, P. Kishinevsky, H. Blagoev. – London: IASHE, 2012. – 216 p. – P. 39-42.

Ірина Грабовська

Смислове наповнення образу «жінки-лицаря» в творчому доробку Дмитра Донцова

Аналізується формування образу героїчної української жінки – «жінки-лицаря» – у низці культурологічних та літературознавчих праць видатного українського публіциста та громадського діяча Дмитра Донцова. Виявляється значення вказаного образу в контексті розробленої Дм. Донцовим теорії українських національно-визвольних змагань та націєтворення, зокрема, щодо вироблення лицарського типу особистості українця.

It is analyzed the image of the heroic Ukrainian women - "women-knight" - at a number of cultural and literary works of outstanding Ukrainian publicist and public figure by Dmytro Dontsov. The specified value of the image in the context of developed Dm. Dontsov theory Ukrainian national liberation struggle and nation-building, particularly in developing Ukrainian knight personality type is turned.

У творчому доробку Дмитра Донцова, де так багато уваги та місця присвячено виробленню героїчного типу особистості українського чоловіка, значно менше сторінок присвячено образам жіноцтва, проте, все ж такі роздуми автора є і вони тим більше цікаві, що по своєму проливають світло і на постать самої цієї непересічної особистості.

Звичайно, коли заходить мова про жіноцтво, та ще й героїчне, одразу виникає асоціація з постаттю Олени Теліги – жінки справді незвичайної, цікавої особистості, талановитої поетки, справжньої української патріотки і героїні, та людини трагічної долі. Саме їй присвячено окрему працю Д. Донцова «Поетка

вогнених меж. Олена Теліга» [3]. При читанні цієї роботи виникає подвійне відчуття. З одного боку захоплення справді непересічною особистістю, піднесення її автором на найвищий п'єдестал героїзму, захоплення нею як талановитою поетесою та відданою українською патріоткою. З іншого ж боку – відсутність у творі будь-якого особистісного почуття до Олени як до реальної жінки, до того ж жінки коханої. Олена Теліга Дмитра Донцова – це, як і все у цього письменника, символ і виховний ідеал, в якому мало що залишилось від живої страждаючої та емоційної особистості, якою була поетка. Звичайно, Олена Теліга була і такою полум'яною патріоткою, мужньою і